

PRZYMAWIAĆ (63) *vb impf*

Pierwsze a pochylone, drugie jasne.

inf przymawiać (4). ◇ *praes 1 sg* przymawiam (4). ◇ *2 sg* przymawiasz (8). ◇ *3 sg* przymawia (14). ◇ *1 pl* przymawiamy (1). ◇ *2 pl* przymawiacie (2). ◇ *3 pl* przymawiają (4). ◇ *praet 3 sg m* przymawiał (9). *f* przymawiała (1). ◇ *3 pl m pers* przymawiali (4). *subst* przymawiały (1). ◇ *imp 2 sg* przymawiaj (2). ◇ [3 sg niechaj przymawia.] ◇ *con 2 sg f* by przymawiała (1). ◇ *3 sg m* by przymawiał (2). *f* by przymawiała (1). ◇ *part praes act* przymawiając (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Mówić komuś przykre słowa, dokuczać mówiąc; ganić, karcić; czynić wyrzuty, mieć za złe; *opprobare* Mącz; *exprobrare* PolAnt; *alludere, aspergere, carpere, cavillari, laedere, obtrectare, perstringere, pervellere, pungere, rodere, sugillare, tangere, vellicare, vitilitigare* Cn (61) : [ojciec napominał syna] A iżby lepiej zrozumiał/ Tą przypowieścią przymawiał. Był oracz czału iednego [...] *BierEz R; RejKup Ccv; BielKron 261v; Opprobrio, Sromocę/ zelżywość wyrządzam/ przimawiam. Mącz 323b; A* iście nie darmo oni zacni á święci przodkowie nálzy ten obyczaj miedzy fię puścili/ á pewnie iż potrzebny/ iż czyn czo chcefz/ żartuy iáko chcefz/ przymawiaiy iáko chcefz/ włyko [!] to może być dworfkiemi obmowkami poćciwemi zákryto y obmowiono. *RejZwierc 82v; A* Xiądżby to Kánonik ná fwoy ízácunk wział: y tymby onemu przychodniowi wrągał: ázaż tu z Bogiem walki nie zácźnie? gdy nie tylko przymawia/ ále y zwierzchność ku íprześciwianiu fię też Bogu pobudza *CzechEp 58; [Volck Vvv3].*

przymawiać komu, czemu (37): Liśiętá lámy w iámie zołtály/ Społem łobie przymawiały. *BierEz Mv; [baran swarzy się z wilkiem]* A nicem ci nie vczyńił/ Przecz że by mię táko winił. On rzekł á iuż mi przymawiałz/ Moiey prawdzie fie pzześciwiałz [!] *BierEz M2; Dofyc miey ná ten czás o tym/ A pámiętay to ná potym: By inym nie przymawiała/ A fwe niedołatki znála. BierEz N3v; [skarżyli Żydzi Jezusa]* by fie fynem bożym działál/ kaplány ij bífkupy náłfe za nitz łobie nie miál/ [...] fromotnie przed włfytkiemi ludzmi ijm przymawiał *OpecŻyw 121v, 76v, 126; Nabyway dzieci z łwiebodney żony, aby im nieprzimawiał żadny. BielŻyw 20, 89 [2 r.]; LibMal 1543/70v; RejKup t3; BielKom E4; BielKron 40, 70 marg, [206], 319v; Abowiem/ w zbytku/ ma wždy niemoc co trawić/ niżli ku końcowi przyydzie. [...] iż więc práwie przymawiaią tłuści chudym: Niżli ia łchudnę/ tym ty zdechniełz. SienLek 18v; GórńDworz S; RejPos 85v; BielSat B3v; RejZwierc 62; BudBib Iudic 8/15; HistHel C; PaprPan D3v; SkarŻyw 139, 580; Ale y to okázác fię nie może/ żebym ia ludziom łwiętym w práwey wierze pomárłym: ábo y duchom onym łwiętym niebieskim ná máiełtat Boży záváždy patrzącym y z Bogiem kroluiącym przymawiać/ y ony báłwánámi názywác miał. CzechEp 78, 82 [2 r.], 417; BielSjem 30; BielSat 13; Tę wádę nátráca Ewángeliłtá/ gdy mowi: iż Pan IEZVS przymawiał tym/ ktorzy łobie dufáli/ á innemi gárdźili. SkarKaz 352b, 514a [2 r.]; [Ale mi nieprzymawiaiy. Sonder du mułt mir nicht zůreden. Wokabul 1539 Z6v; ArgWykład 41/67; Respons H3]. Cf *przymawiać komu w czym; »ku czci przymawiać«.**

przymawiać komu w czym (2): O przálnym chlebie/ íłz go kościół Rzymłki w łakrámenćie łłufźnie y zpodánia Apółztolłkiego vżywa: á íłz Grekowie niektorzy złe w tym kościółowi przymawiaią: nápiłál líft ieden vczony/ ad Valerámnum Nuuerburgenłem. *SkarŻyw 337; CzechEp 93; [Ktho íię*

odłącza od kołczyola Bozego [...] Albo przymawia wczym Kołczolowy yakoby czo nyefłufznego bylo wkółczyelýe Krzełczyanłkym, Przyłzię takj Pana Chriřtuřa *ArgWykład* 38/126].

przymawiać na kogo, na co (10): Narzeka prorok ná człowieká nádętego [...] á przymawia ná Saulá/ ktory przełładował ie⁸⁰ *RejPs* 78; *RejWiz* 54; *BielKron* 254, 307; Me illis haec verberat verbis, Mnie temi słowy tráfia/ álbo mnie dáyę znác/ ná mię przimawia. *Mącz* 484b; *GórnDworz* E8; *WujJud* 212v; *GórnTroas* 27; Ná toż też tákie zákwałżenie przymawia Apořtoł/ gdy o vżywaniu lepřzego báránká mowi: Wymiátaycie kwas łtary *SkarKaz* 84b; Nie bądźmy iáko owi co kazánia łłucháiác/ gdy co káznodzieiá przymowi/ rádži ná drugiego vkázuiem: ná cię to przymawia nie ná mię. *SkarKaz* 387a. Cf [»przymawiać jakoby żartem«].

przymawiać o co (5): bo łie oni [*Turcy*] o wiárę nie gadáią iedno ręką czynią álbo przezdzięki obrzeżá iefli kto przymawia o wiárę/ á iefli náżbyt przymawia łpalá. *BielKron* 261v; *BudBib Iudic* 8/15; Káplán co iey o płákánie przymawiał/ iáko dotkniony od P. Boga. *SkarŻyw* 580 *marg*, 139; [*Respons* G2v]. Cf *Ze zdaniem*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: o to (1); *iż, że* (12), *zaimek względny* (1), [*jakoby*] (13): Niegdy też [*Arystoteles*] przymawiał Athenianom że wiele praw dobrich vłtanouiwfzy więcey chyřtołci pożywali niżli praw łwoich. *BielŻyw* 89, 89; *RejKup* t3; *RejWiz* 54; *RejFig* Aa2; *BielKron* 254; *BielSat* B3v; *PaprPan* D3v; tákże łię y o to gniewa y przymawia żem tych łłow [„*кто rozwiązuje Jezusa*”] w przekłádzie nowe⁸⁰ Teřtámentu ł.Iohan. 4 nie włóżył. *CzechEp* 75; *BielRozm* 13; Cóz? ábo nie łłufzna rzecz ofiárowác zmárłém/ A wielkie bogi błágác cnéy dzievice gárłém? (–) Baczę ná mię przymawiał żem łwá ofiárował/ Y łiebie dla oyczyny nigdym nie żáłował. *GórnTroas* 27; á nam o to przymawiał ż czegoł łam nie vczynił. *SkarKaz* 514a, 514a; [*ErazmJęzyk* Ee7 (*Linde*); *Kaz* 32; *Respons* H3; *ŁaszczOkulary* C4v; *ArgWykład* 38/126].

W połączeniach tautologicznych typu: „przymawiać rzekąc” (5), *„mówić przymawiając”* (2) [*w tym: z przytoczeniem* (5)] (7): ij pocżáł tam [*Jezus w kořciele*] rozmaijte nauki przepowiedatz/ ij przymáwiatz żydom rzekątz: Bieda wám łicemiernicy/ ijże łie czynicie mądrzy łami v łiebie *OpecŻyw* 76v; *BielKron* 307, 319v; iáko gdy ieden z niepocżciwych łie rodzicow vrodziwfzy/ przymawiał pocżciwemu człowiekowi mowiác/ Bárzożeł łie ty práwi od onych łławnych twoich przodkow odrodził *GórnDworz* S; *BudBib Iudic* 8/15; łeřczę z ráná Báálá wołáli łwoiego/ łżeby ich ráłował/ y pomogł włzyřtkiego. Aż iuż przyłżło południe [...] Heliař im przygániał/ przymawiaíác cudnie. Więřłzym głóřem wołaycy/ mowi Bogá łwego/ Bowiem teraz podobno/ robi co inřzego. *HistHel* C; *ModrzBaz* 98v.

Podmiotem jest tekst (1): Włzyřtkim ogółem, y poiedynkiem, Káždemu wdzięcznym być vpominkiem Chce moy POTROYNY. gdyłz nie przymáwia, łedno zwierciádło przed oczy łtáwia. *CiekPotr*)(2v.

W połączeniach szeregowych (3): NA oftatku pythan iefłth przeczo abo dlya czego Cunrathowy thak barzo łayal y przimawiał y tiřł łřzromocžil *LibMal* 1543/70v; *NiemObr* 91; A kiedy przyidzie płácić ábo wroćić cudze/ Iuż táł dłuźnik przymawia/ łřczypie/ łřkáluie: przyczynki náyduie: iákoby niewłřtydliwa żoná przy rozwodźie. *KlonWor ded* **3.

[*W przeciwstawieniu*: »chwalić ... przymawiać«: Ten [św. Paweł], gdy chciał Korynty karać, iż się nieuczciwie mieli, przymując sakrament, tedy je pierwej chwalił, potym przymawiał, iż niewiasty, nie przykrywszy głowy, chodziły do kościoła *Kaz 32*.]

Zwroty: »ku czci przymawiać [[komu]]« = *rzucać obelgi* (1): Ci co złorzecząc ku czci przymawiaią [*Maledici conviciatores*]/ niech będą łżeściądziesiąt grzywien karani *ModrzBaz 98v*; [Wszak to jest jawno każdemu, iż ten wielgie karanie na świecie zasłuży, który ku czci przymawia cesarzowi albo królowi, i tego barzo karzą, któryby królewski obraz zmazał błotem. *Kaz 57*].

»uszczypliwe przymawiać« (1): ná rozliczne obwinienia/ y rozmaíte potwarzy/ [...] odpowiedąć będę. Máło oto dbáiąc/ iż X(iądz) K(anonik) łáie/ gromi/ potępia/ y włzczypliwie przymawia. *NiemObr 91*.

[»przymawiać jakoby żartem [na co]« : On [*Oktawian*] obaczywłfy łpoštawy/ ácz go łtátkiem pytał/ ełz chciał łnim krotöffilić/ przimawiáiąc/ iákoby ná to żertem [!]/ gdy kniemu był podobien/ że iego mátká/ mułiááł Cefárzá oycá iego znáć *ErazmJęzyk Ee7 (Linde)*.]

Szeregi: »(ani) ganić i (ani) przymawiać« (2): tákich [świętych] ia thedy áni gánię/ áni im nigdy przymawiam. Ale gánię y przymawiam tym włzytkim co przeciw woley Bożey y ich/ po śmierci ich/ [...] onym niewiedzieć co przyczytáią/ y od nich niewiedzieć czego żebrzą *CzechEp 82*.

»łajac, (a) przymawiać« (2): Acźbyć łie to dziwnie zdáło/ czemu Pan Bog ná ony złołniki zárázem iákiego ognia z niebá ábo iákiego gromu łrogiego/ iáko tho pirwey czynił/ nie przepuścił [...]/ gdyż mu ták łáiáli/ á iż mu ták márníe przymawiali. *RejPos 85v*; *RejZwierc 62*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

[»przymawiać, szydzić« : W prawdźieć ięzyk zá zęby lepiej mocno chowác/ Niżli kogo y czyie/ połtępkí łtrofowác. Ale kto prawdę mowi/ zá nię łie nie włtydzi/ Niechay kto chce przymawia/ niechay dwornie łzydźi. *ZbylPRozm C*.

»przymawiać, urągać«: Thenczy obyczay zawłze mayą kaczerze, yłz zadny rzeczy włáńńym ymyenym nyepomýńńą: Thelko przymawiają wrágayą łwłętyłm rzeczám *ArgWykład 41/67*.]

»nie wadzić się ani przymawiać« (1): Bo ci náłzy mężowie ten obyczay máią/ Iż łwe miecze y zbroie ná się obracáią. [...] Ale náłze niewiáłty mogą nośić miecze/ [...]. Nie rády łie my wádzim áni przymawiamy/ Bo káźdego człowieká w włćiwości mamy. *BielSjem 22*.

»przymawiać a za máło ważyć« (1): [*Bóg rzekł Marii i Aaronowi*:] łłudze łwemu Moizelzowi/ ktery w domu moim nawiernieylzy ielt/ włty w włtá mowię/ czemuż mu tedy przymawiacie á zá máło go ważycie [*Quare ... detrahare servo Meo Moysi Vulg Num 12/8*]? *BielKron 40*.

a. *Podważać wiarygodność [czemu]* (1) : A ták áby łie Zydowie włęcey przeciw nowemu náłzemu Tełtámentowi nie burzyli/ áni mu potym przymawiać łmieli: okaź teź y w łtáryłm ich píłmie niezgody. *CzechRozm 148*; [A kторыsmy list jemu dali, ten list temu kupcowi dan s wolej naszej, aby temu listu nikt nie przymawiał *ListyPol I [1546]/340*].

2. *Czynić aluzje [k czemu]* (1) : Scio iam quid velis, nempe me hinc abire vis, Iulz rozumiem k czemu przimawiałz/ zwłáłzczá ábych ztąd łzedł precz. *Mącz 245b*.

3. *Werbować, nakłaniać [kogo]* (1) :

Zwrot: »na [czyj] stronę przymawiać« (1): Pellicio et Pelliceo, Pięknemi á gładkiemi słowki kógo przywabiam/ prziciągam ná moyę łtronę przimawiam. *Mącz* 182b.

Synonimy: 1. *bakać, bluźnić, bramować, fukać, ganić, gromić, hańbić, lżyć, łajać, napominać, potępiać, sromocić, strofować, szczypać, szkalować, szydzić, trestać, upominać, urgać*; 3. *przywabiać, wabić*.

Formacje współrdzenne cf MOWIĆ.

Cf PRZYMAWIAJĄCY, **PRZYMAWIANIE**

LW